

FILOZOFIJA

'philien' > ljubiti → Ljubezen do modrosti
'sophia' > modrost

radovednost : rado – vednost → rad imaš vednost

STARI GRKI

Preden so živeli v polisih → rodovno plemenska ureditev

MIT: 1) izročilo, pripoved o nastanku sveta, naravnih pojavih, bogovih... Odražajo starodavne doživljaje naroda; pisatelj je rad črpal snov iz raznih mitov; antični, slovanski mit
2) zelo pozitivna ali nerealna predstava o določenih dogodkih, pojavih, ljudeh; ohranjati, podirati mite o čem; okrog njega se je spletel cel mit

LÓGOS > najvišji red v antični filozofiji; vrhovna zakonitost sveta
> beseda, govor, misel, razum, veda, nauk, bistvo, zakon, načelo...

ZAČETKI FILOZOFIJE V STARI GRČIJI

Ljudje so se začeli organizirati- živeti v polisih (mestne države; iz 'polis' izhaja politika, policija, politologija, polinom) s svojo ustavo... Ukvarjali so se s trgovino, obrtjo, politiko, pomorstvom

Skupaj z njimi so živeli tudi drugi narodi: Etruščani, Egipčani, Feničani, Sumerci → Grki so z njimi trgovali in videli tudi njihov način življenja in njihove BOGOVE

POGOJI ZA NASTANEK FILOZOFIJE:

1. ljudje neodvisni od naravnih pogojev
2. ljudem ni potrebno več toliko delati
3. srečujejo se z drugimi ljudstvi in drugačnimi bogovi, miti
4. v polisih je družbena ureditev bolj demokratična/ strpna (skupaj se bojevali in ga branili)

PREDSOKRATIKI

1. JONSKI NARAVOSLOVCI ali JONSKI MATERIALISTI

Jonija → rojstna pokrajina filozofije

- **TALES IZ MILETA** → oče filozofije (624 – 546 ←)
 - Talesov izrek o podobnosti trikotnikov!!!
 - Matematik, astronom, fizik → prinesel znanja iz tujine
 - Nastanek sveta: na začetku je bil 'arhe' ali prapočelo → vzel je VODO
- **ANAKSIMANDER** → Talesov učenec (611 – 546 ←)
 - Nastanek sveta: na začetku je bilo nekaj neomejenega/ neskončnega ali 'ápeiton'
- **ANAKSIMENES** (585 – 525 ←)

- Nastanek sveta: na začetku je bil zrak

NJIHOV POMEN:

- Drznejši si podvomiti o resničnosti mitov
- Svojih odgovorov ne iščejo v nadnaravnih silah ampak v naravi sami

2. PITAGORA & PITAGOREJCI

- **PITAGORA** (570 – 500 ←)
 - Svet in pojavi v svetu temeljijo na številih in na razmerju med števili: v osnovi vsakega pojava je število!!
 - Števila so si predstavljali kot lik
 - Verjeli so reinkarnacijo (začetniki pojma DUŠA → potem prešla v druge religije- prek Platona pride v krščanstvo)
 - Pitagorov izrek: $c^2 = a^2 + b^2$ (to so vedli že Egipčani samo da ni bil izrek)
 - Pitagora postavi abstrakten temelj sveta (Številka)

3. EMPEDOKLES iz Sicilije (487 – 425 ←)

- Na začetku so bili zrak, voda, zemlja, ogenj
- Ti se med seboj združujejo in razdružujejo, tvorijo oblike
- Uravnavata to dve sili: raz – združevanje
- Elementi so najprej združeni v ljubezni, potem pomešani v stvareh in nazadnje v sovraštvu ločeni

4. ANAKSAGORA (500 – 428 ←)

- bil je iz Male Azije, potem se je preselil v Atene
- na začetku je bil kaos z neskončno mnogimi prvini, potem je bil NOUS (svetovni um), ki je te delce spravil v gibanje in jih uredil
- nous je v materiji, ni pa isto kot materija
- naveže se na mit in ga logično razlaga

5. LEVKIDOS & učenec DEMOKRITOS (460 – 370 ←)

- Demokritos je bil iz Trakije (Mala Azija)
- Levkidos iz Mileta (→ seznanjen z nauki Jonskih naravoslovcev)
- Veljata za začetnika teorije o atomih
- Demokrit je vzel kos materije (kamen) in jo drobil do konca → obstajajo neki najmanjši delci = ATOMI (atomos > nedeljiv)
- Demokritos je sklepal, da obstajajo atomi in prazen prostor in ti atomi naj bi se gibali po prostoru in se (raz-) združevali
- To gibanje naj bi bilo determinirano (že v naprej določeno)
- Atomi olja so gladki, kisa pa hrapavi (človeška duša je iz bolj finih atomov kot telo) po smrti telo razpade → atomi se gibljejo naprej

6. HERAKLIT (550 – 480 ←)

- iskal prapočelo sveta
- opazoval je dogajanje v svetu → vse se spreminja
- nekaj ostaja isto → sprememba (da se bo še naprej spreminjalo)
- sprememba = stalnica
- vse je kakor reka; vse teče; '**panta rhei**'
- ne moreš dvakrat stopiti v isto reko
- vzrok za spremembe: boj med nasprotji (boj je oče vsemu)

7. **PARMENID** (540 – 450 ←)

- prvi med grškimi filozofi, ki je razpravljajal o biti
- kaj je BIT? → bistvo obstoja (tista bit)
- bit je ena sama, negibna, nespremenljiva
- obstaja videz → videzna realnost (kar mi vidimo)

8. **ZENON** iz Eleje (490 – 430 ←)

- Parmenidov učenec & je dokazoval njegov nauk (gibanja ni & je iluzija)
- ABORIJA- zagata
- Ahil in želva
 - Ahil nikoli ne more dohiteti želve: med dvema točkama je vedno še ena točka (gibanja ni)
 - Takrat niso mogli nasprotno (danes dokažemo z indukcijo)
 - Da vidimo, da jo ujame je le iluzija

SOFISTIKA

'sophistes' > mislec, učitelj

SOFISTI > v antični Grčiji učitelj splošne vzgoje in kulture, zlasti govorništva; prek Platonove kritike besed je dobila slabšalen prizvok → kdor zna zavijati besede ali uporabljati lažne dokaze

SOFISTIKA > umetnost sofistov- glavna predstavnika Protagora, Gorgias; slabšalno: večšina navideznih dokazov in sklepov

SOFIZEM > napačen sklep

Zlata doba Aten → Periklejeva doba → demokratična ureditev

Pojavijo se učitelji govorništva & 'zagovarjanja' = **sophistes**

SPREMEMBE, KI JIH SOFISTI VPELJEJO

- Javno dvomijo o obstoju bogov
- Dvomijo v obstoječe znanje
- Dvomijo o možnosti objektivnega spoznanja (vsak človek ima svojo resnico)
- Vsak človek ima svojo etiko in moralo
- Prav ima vedno tisti, ki je močnejši

- SOFIZEM O ZRNU PŠENICE
 - Ali je to že kup? ...
 - Ni jasne definicije kaj je kup → posameznik sam odloča → subjektivnost spoznanja
 - Kup = metafora

1. **PROTAGORA** (480 – 410 ←)

- Merilo vseh stvari je človek, bivajočih kako so, nebivajočih kako niso
 - o Bivajočih kako so: breza je lepa
 - o Nebivajočih kako niso: Zevs ne obstaja
 - o Posameznik je mera vsega (lepo, grdo, toplo, mrzlo...)
- O vsaki stvari obstajata dve nasprotni izjavi. Tudi o tej izjavi.

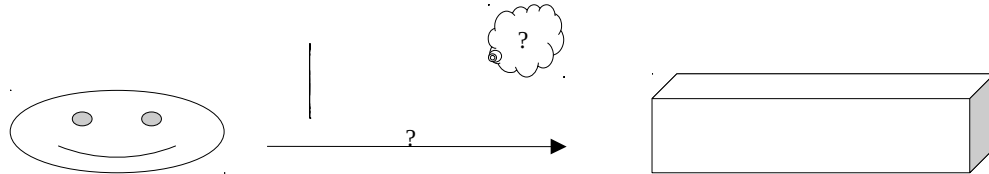
2. **GORGAS** (485 – 410 ←)

- Zagovarjal je skepticizem (ki dvomi) in agnosticizem (gnosis > spoznanje; ne moremo proti do nekega 100% spoznanja)

- Nobena stvar ne obstaja
- Tudi če bi kaj obstajalo, tega ne bi mogli spoznati
- Če pa bi kaj spoznali, tega spoznanja ne bi mogli izraziti

NOVOSTI, KI JIH VPELJEJO V FILOZOFIJO:

- ANTROPOCENTRIZEM > vse je usmerjeno v človeka (antropos > človek)
- Skepticizem & agnosticizem (→ iz mišljenja in spoznanja naredijo predmet poučevanja)

- Etiko in moralo podredijo razumski presoji → etiko vključijo v filozofijo (prej je bila v okviru mitologije)

Sofisti so s tem, ko so učili svoje učence, kako prikazati nekaj kar ni resnično, za resnično, prišli na slab glas. Proti njim sta nastopila Sokrat in Platon.

S O K R A T

(470 – 399 ←)

- Imel ženo Ksantipo (Svetokriški: Na noviga lejta dan)
- Rojen v Atenah
- Oče kamnosek, mati babica
- Šolal se je pri sofistih
- Bil pogumen v vojski
- Se odvrne od sofistov (resnica ni relativna)
- Pogovarjal se je z mimoidočimi na atenskih ulicah
- To ni bilo vseč sofistom in nekaterim politikom → obtožili so ga, češ da ne spoštuje državnih bogov in kvari mladino
- Na sodišču Sokrat dokazuje, da ni brezbožen in da ne kvari mladine in bi mu morali dodeliti pokojnino za zasluge, ne pa da ga preganjajo
- Če on edini kvari mladino in so vsi ostali dobri, je to le kapljica v morje, ki nima nobene vrednosti (→ dokazoval obratno)
- Porota: KRIV
- Kazen: \$ in ne sme več filozofirat
- Sokrat se pritoži na višje sodišče (če ga spet spoznajo za krivega: smrt; drugače oproščen)
- Spet je kriv → SMRT
- Sokrat odkloni pobeg in popije strup
- Po njegovi smrti odkrijejo, da je šlo za zaroto in pobijejo tiste, ki so jo pripravili, njemu pa postavijo spomenik

NJEGOVA FILOZOFIJA:

- Temelji na samozavedanju
- Spoznaj samega sebe
 - o Življenje, ki ga ne raziskujemo in o katerem se ne sprašujemo, ni vredno življenja (zato je odklonil prepoved filozofiranja po Atenah)
 - o Daimon > notranji glas (poslušaj svoj notranji glas)
- Vem, da nič ne vem. Ostali še tega ne vedo

MAJEVTIKA – porodničarstvo, babištvo

- Njegova metoda filozofiranja
- Metoda spraševanja → pomaga pri porajanju spoznanja
- o Kaj je X (nek filozofski problem → resnica, pogum...)
- To je ...
- o Kako si pameten. Komaj 20 let imaš pa že veš kaj je X. Jaz že celo življenje iščem odgovor. Daj pouči me!
- Se pogovarjata
- o vedno nova podvprašanja
- preden sem tebe spoznal sem mislil, da mi je jasno, zdaj pa nič ne vem
- o tudi jaz ne vem- pogovarjavja se, pa bova mogoče odkrila

ETIKA

- smisel življenja je biti srečen in živeti udobno življenje
- izhajal je iz prepričanja, da je človek po naravi dobro bitje in da dela slabo zaradi nevednosti
- vrlino ali krepost (> areté) je povezoval z izobrazbo
- človek naj spoštuje državne zakone, a če so ti v nasprotju z njegovo vestjo, daj se ravna po svoji vesti → ETIČNI INDIVIDUALIZEM (danes: splav, vojska)

nikoli ni definiral kreposti → njegovi učenci so ustanavljali svoje šole & poskušali odgovarjati na ta vprašanja (kako naj človek živi, da bo srečen...)

1. KINIKI ali KINIŠKA ŠOLA

- Kyon > pes → naj bi bili zagovorniki pasjega življenja (težko življenje)
- Človek je srečen, ko se osvobodi vseh potreb (notranjih (po ugledu, lepoti, zdravju) in zunanjih (materialnih dobrinah, uspehu))
- Človek naj si sam izdeluje stvari za življenje (tudi hrano) → nazaj k naravi

- DIOGEN iz Sinope
 - Živel v sodu
 - Prigoda z Aleksandrom Velikim!!!

Cinik > zavestno nesramen človek; zajedljiv posmehljivec; človek, ki mu nič ni sveto
Cinizem > ciničen odnos do česa

2. KIRENALIKI ali KIRENAIŠKA ŠOLA

- Kirene > meso, kjer je delovala (Libija- Severna Afrika)
- Ustanovil jo je Aristip
- Najvišje dobro, h kateremu naj človek teži, je ugodje in udobje → 'hedoné'
- Treba je imeti pravo mero, drugače se to sprevrže v nasprotje (ješ, ješ, ješ → pol pa bruhaš)
- Najvišje ugodje je tisto ugodje, ki ga ne more skaliti nobeno neugodje

3. MEGARIKI ali MEGARIŠKA ŠOLA

- Ukvarjali so se z matematiko, logiko
- Evklid, Platon